

medfører hans fuldstændige afvisning af en position som Johan Harders eller en rationalistisk supranaturalistisk teologi, som man møder den hos H. G. Tzschirner. Grundtvigs teologi er allerede i det 19. århundredes første tiår grundlagt på en historisk givet åbenbaring. Men selv om dette tilsyneladende muliggør en form for samstemthed med de supranaturalister, der fastholder åbenbaringen og forsoningslæren, gør der sig, som i Grundtvigs debat med Jens Møller, så store forskelle gældende, at en nærmere forbindelse ikke er mulig. Også i *Danne-Virke* argumenterer Grundtvig for den troende fornufts virke i teologiske spørgsmål, "en Fornuft med opladte Øine, en opvakt Fornuft, hvilket netop er det samme som en i Sandhed selvbevidst, sand aandelig Fornuft" (Grundtvig 1816, 125). Det er den fornuft, der er nået til indsigt i troens supremati og derfor hverken kan anerkende Kants autonome fornuft eller Jens Møllers selvstændigt virkende, historisk undersøgende fornuft. Denne Grundtvigs teologiske position isolerer ham ikke blot i forhold til idealistisk prægede positioner som Mølbechs og Ørstedes, men også i forhold til kantianske eller formidlingsteologiske supranaturalistiske positioner. Grundtvigs strid med teologerne i årene efter udsendelsen af *VK* 1812 nuancerer ikke blot billedet af hans forfatterskab som bestemt af modsætningsforholdet til den tyske idealisme, men fortæller også om, hvor forskellige positioner der gjorde sig gældende i den danske "Guldalders" første, afgørende tiår.

Forkortelser

BG I-II: Georg Christensen og Stener Grundtvig (udg.) (1924-26), *Breve fra og til Grundtvig, 1807-72*, bind 1-2, København.

DLT: *Dansk Litteratur-Tidende*.

DVI-IV: Grundtvig, N. F. S. (1816-19), *Danne-Virke*, bind I-IV, København.

Fasc.: Fascikel, dvs. håndskriftskapsel i Grundtvig-arkivet på Det Kongelige Bibliotek.

GSV I-VI: Th. Balslev m.fl. (1944-64), *Grundtvigs Sang-Værk. Samlet Udgave*, I-VI, København.

MM: Svend Grundtvig (1877), *Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie, holdte 1838 af Nik. Fred. Sev. Grundtvig*, København.

NKjSk: *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*.

PS I-IX: Svend Grundtvig m.fl. (udg.) (1880-1930), *N. F. S. Grundtvigs Poetiske Skrifter*, I-IX, København.

US I-X: Holger Begtrup (udg.) (1904-09), *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, I-X, København.

VK 1812: Grundtvig, N. F. S. (1812), *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng*, København.

- VK 1814: Grundtvig, N. F. S (1814), *Kort Begreb af Verdens Krønike, betragtet i Sammenhæng*, Første Bind, København 1814.
- VK 1817: Grundtvig, N. F. S (1814), *Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum*, København, 1817.
- VU I-X: Georg Christensen og Hal Koch (udg.) (1940-49), *N. F. S. Grundtvigs Værker i Udvalg*, bind 1-10, København.

Litteraturliste

Værker af Grundtvig

- Albeck, Gustav (udg.) (1979), *N. F. S. Grundtvigs Dag- og Udtogsbøger*, 1-2, København.
- Begtrup, Holger (udg.) (1904-09), *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, I-X, København.
- Grundtvig, N. F. S. (1807), "Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode" i *Ny Minerva* 1807, 301-320.
- (1808a), *Maskeradballet i Danmark 1808*, i *US* I, 225-240.
- (1808b), *Nordens Mytologi*, København.
- (1810), "Lidet om Jesu Kristi Aabenbaring ved Apostelen Johannes", i *Grundtvig-Studier 1956*, 64-74, og *1959*, 99-102.
- (1811a) "Nytaarsnat eller Blik paa Kristendom og Historie" i *US* II, 46-68.
- (1811b), "Optrin af Nørners og Asers Kamp" i *US* II, 548-744.
- (1812a), *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng*, i *US* II, 167-422.
- (1812b), "Frants Volkmar Reinhards Minde", *US* III, 98-103.
- (1813a), *Krønikens Gienmæle*, København.
- (1813b), "Til min Recensent. (Litteraturlidenden No. 25-29)", i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, Tiende Aargang, 1813, No. 66-68.
- (1814a), *Roskilde-Riim*, i *US* I, 423-608.
- (1814b), *Kort Begreb af Verdens Krønike, betragtet i Sammenhæng*, bind I [det udkomne], København.
- (1814c), *Skal vi tro paa Gud eller paa Athene? eller om Tro og Fornuft*, København.
- (1815a), *Imod den lille Anklager, det er Prof. H. C. Ørsted, med Beviis for at Schellings Philosophie er uchristelig, ugudelig og løgnagtig*, København.
- (1815b), *Europa, Frankrig og Napoleon. En dansk historisk Betragtning*, København.
- (1816-19), *Danne-Virke, et Tids-Skrift*, bind I-IV, København.
- (1817), *Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum*, København.
- (1824/1906), "Brevveksling mellem Nørrejylland og Christianshavn", *US* IV, 229-248.
- (1825), "Om Krig og Fred i Christenheden", Fasc. 109 IV, trykt i *Vind*, 570-591.
- (1826), "Om den sande Christendom", i *Theologisk Maanedsskrift*, IV, *US* IV, 444-518.
- (1829), *Krønike-Riim*, København. 2. rev. udgave 1842.

- (1832), *Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst*, i *US* V, 376-768.
- (1833-56), *Haandbog i Verdens-Historien* I-III, i *US* VI-VII.
- (1839), *Om Nordens videnskabelige Forening*, i Bugge, K. E. (udg.) (1968), *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast* II, 126-164.
- (1841), "Hyrde-Brevene", i *GSV* III, 379-388.
- (1855-61), *Den christelige Børnelærdom*, i *US* IX, 329-595.
- (1860), *Christenhedens Syvstjerne. Et Kirkeligt Sagakvad*, København.
- (1871), *Kirke-Speil eller Udsigt over den christne Menigheds Levnetsløb. Efter mundtligt Foredrag 1861-63*, København, *US* X, 83-362.
- (1911), *Historiske Foredrag 1839-1844 i Udkast*, København.
- (1930), *Havamaal*, i *PS* IX, 293-498.
- Grundtvig, Stener (udg.) (1920), *N. F. S. Grundtvigs Breve til hans Hustru under Englandsrejserne 1829-1831*, København.
- Grundtvig, Sv. (udg.) (1877), *Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie, holdte 1838 af Nik. Fred. Sev. Grundtvig*, København.
- Grundtvig, Svend (udg.) (1882), *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*, København.
- Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, Fasc. 78, 148.15, 180.1, 208.11, 211-215, 386.68, 400, 401, 453.b.34, 499.3, 501.1, 521.1-2, 551.
- Johansen, Steen og Henning Høirup (udg.) (1948), *Grundtvigs Erindringer og Erindringer om Grundtvig*, København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (udg.) (1985), *N. F. S. Grundtvig: Blik paa Poesiens Historie og Bernhard Severin Ingemann*, København.
- Molbech, Chr. K. F. og Schrøder, L. (udg.) (1888), *Christian Molbech og Nikolai Frederik Severin Grundtvig. En Brevvexling*, København.

Værker af andre forfattere

- Albeck, Gustav (1955): *Omkring Grundtvigs Digtsamlinger. Studier i Grundtvigs lyriske Forfatterskab 1808-16*, Aarhus-København. Acta Jutlandica XXVII, Supplementum A, Humanistisk Serie 40.
- (1957), "Grundtvigs Syn paa Jens Møllers 'Bidrag til en Oversættelsesteorie med nærmest Hensyn til de bibelske Skrifter'" i *Grundtvig-Studier 1957*, København, 25-35.
- (udg.) (1979), *N. F. S. Grundtvigs Dag- og Udtogsbøger*, bind I-II, København.
- Andersen, J. Oskar (1929), "Supranaturalisme" i J. Oskar Andersen (red.), *Kirkeleksikon for Norden*, Bind IV, København, 412-418.
- Andersen, Vilhelm (1924), "N. F. S. Grundtvig" i *Illustreret Dansk Litteraturhistorie*, bind III, København, 141-216.
- (1934), *Illustreret dansk Litteraturhistorie*, II, København.
- Arlaud, A. (udg.) (1903), "Min Gienganger og jeg selv" i *Jens Baggesens Poetiske Skrifter, V. Blandede Digte, Anden Samling 1803-1814*, København, 55-124. *Auktionskataloget*, se Fortegnelse.
- Baggesen, Jens (1792-93), *Labyrinten eller Reise giennem Tydskland, Schweitz og Frankrig*, I-II, København.

- Banning, Knud (1980), "Det Teologiske Fakultet 1732-1830", i *Københavns Universitet 1479-1979*, bind V, København.
- Begtrup, Holger (1900), *N. F. S. Grundtvig som Bibelkristen*, København.
- Blicher, Henrik (udg.) (2001a) *Schack Staffeldt: Samlede digte*, I, København.
- (udg.) (2001b) *Schack Staffeldt: Samlede digte*, II, København.
- Borch, Ole (1683), *Dissertationes academicæ de poetis*, Frankfurt a. M.
- Borup, Morten (1956), "Et svensk mellemværende med Grundtvig", i *Festskrift til Paul V. Rubow*, 124-142, København.
- Brandes, Georg (1899), "Goethe og Danmark", 1881, opr. i *Samlede Skrifter*, I, København.
- (1907), *Levned. Et Tiaar*, København og Kristiania.
- Brun, Christen (1911), "Neologien", i J. Oskar Andersen (red.), *Kirkeleksikon for Norden*, bind III, København, 358-359.
- Bugge, K. E. (1965), *Skolen for Livet. Studier over N. F. S. Grundtvigs pædagogiske tanker*, København.
- (udg.) (1968), *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast I-II*, København.
- Christensen, Bent (1998), *Omkring Grundtvigs vidskab. En undersøgelse af N. F. S. Grundtvigs forhold til den erkendelsesmæssige side af det kristeligt nødvendige livsengagement*, København.
- Clausen, Henrik Nikolai (1877), *Optegnelser af mit Levned og min Tids Historie*, København.
- Dahl, Per (2002), "Vilh. Andersens litteraturhistoriske typologi" i Dahl, P. og T. Steinfeld (red.), *Videnskab og national opdragelse: Studier i nordisk litteraturhistorieskrivning*, København, 285-328.
- (2010), "Grundtvigs forfatterskab i dansk litteraturhistorieskrivning" i *Grundtvig-Studier 2010*, København, 31-63.
- Fortegnelse over N. F. S. Grundtvigs Bibliothek, som bortsælges ved offentlig Auction Mandagen d. 29. September 1873 i Kjøbenhavn, i Klædeboderne Nr. 38, 1. Sal.*
- Frank, G. (1895), "Heinrich Gottlieb Tzschirner 1778-1828", *Allgemeine Deutsche Biographie*, Band 39, Leipzig, 62 ff.
- Glebe-Møller, Jens (2011), "Grundtvig og rationalisterne" i *Grundtvig-Studier 2011*, København, 81-92.
- Grane, Leif (1998), "Grundtvigs forhold til Luther og den lutherske tradition" i *Grundtvig-Studier 1998*, 21-41.
- Grønbech, Vilh. (1930), "Kierkegård og Grundtvig", i *Kampen om mennesket*, København-Oslo, 184-202.
- Haslam, Gerald M. (1998), *N. F. S. Grundtvigs Fædreearv (1783-1815)*, Aarhus.
- Hegel, G. W. F. (1840), *Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte*, Stuttgart 1989.
- Helweg, Hjalmar (1918/1932), *N. F. S. Grundtvigs Sindssygdом*, København.
- Herder, Johann Gottfried (1784-91), *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit* I-IV, i Martin Bollacher (Hrsg.) (1989), *Johann Gottfried Herder Werke*, Band 6, Frankfurt am Main 1989.
- Holm, Anders (2013), "Kunsten at fortsætte reformationen: Grundtvig og Luther" i N. H. Gregersen (red.), *Lutherbilleder*, København, 73-87.
- Høirup, Henning (1949), *Grundtvigs Syn paa Tro og Erkendelse. Modsigelsens Grundsætning som teologisk Aksiom hos Grundtvig*, København.

- Jensen, Jørgen I. (1983), "Luther og Grundtvig – et oplæg" i Jørgen I. Jensen (2004), *Mødepunkter*, Frederiksberg, 439-466.
- Jessen, Erland U. (1971), "Striden mellem Grundtvig og H. C. Ørsted 1814-1815" i *Grundtvig-Studier 1971*, København, 31-73.
- Johansen, Steen (1948-1954), *Bibliografi over N. F. S. Grundtvigs skrifter*, bind I-IV, København.
- Johansen, Steen (1960), "N. F. S. Grundtvigs bopæle (adresser) i København" i *Grundtvig-Studier 1960*, 54-65.
- Jørgensen, Aage (udg.) (1977), *Henrich Steffens – en mosaik*, København.
- Kant, Immanuel (1781, B-Ausgabe 1787/1956) *Kritik der reinen Vernunft*, Nach der ersten und zweiten Original-Ausgabe neu herausgegeben ved Raymund Schmidt og Heiner Klemme, PhB 37a, Hamburg.
- (1794/1922), *Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft*, 5. udg. ved Karl Vorländer, Leipzig.
- Kierkegaard, Søren (1846), *Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift*, i Drachmann m.fl. (udg.) (1962), *Søren Kierkegaard Samlede Værker*, bind 9-10, København.
- Koch, Hal (1954), "Tiden 1800 – 1848", i Koch, Hal og Bjørn Kernerup (red.), *Den Danske Kirkes Historie*, bind VI, København.
- Kondrup, Johnny (udg.) (1996), *Henrich Steffens: Indledning til filosofiske Forelæsninger*, København.
- Korsgaard, Ove (2004), "Fra tugtemester til skolemester: Om forskelle mellem Luther og Grundtvig" i *Grundtvig-Studier 2004*, København, 34-61.
- Lehmann, Edv. (1929), *Grundtvig*, København.
- Leibniz, Gottfried Wilhelm (1710/1846), "Essais de Théodicée sur la bonté de Dieu, la liberté de l'homme et l'origine du mal", i *Oeuvres de Leibniz: Essais de Theodicee. Monadologie. Lettres entre Leibniz et Clarke*, Paris.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1965), *N. F. S. Grundtvig. Skæbne og forsyn. Studier i Grundtvigs nordisk-romantiske dramatik*, København.
- (1971), "Henrik Steffens' Goethe-forelæsninger i 1803" i *Danske Studier 1971*, 121-129. Optr. let ændret i Kondrup 1996, 227-243.
- (1980), *Det handlende ord. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*, bind I-II, København.
- (1983), "Grundtvig og romantikken" i Christian Thodberg og Anders Pontoppidan Thyssen (red.), *Grundtvig og grundtvigianismen i nyt lys*, Århus, 19-42.
- (udg.) (1985), *N. F. S. Grundtvig: Blik paa Poesiens Historie og Bernhard Severin Ingemann*, København.
- (2008), "Nordens pronomiale guld. Portræt af et Grundtvig-digt", i Finn Collin og Jan Riis Flor (red.) *Filosofiske Studier, Festskrift tilegnet Docent, dr.phil. Carl Henrik Koch*, bind 24, København, 237-250.
- (2010), "'I som raver i blinde'. Arkæologer og antikvarer set af danske romantiske digtere 1802-20", i Poul Otto Nielsen og Ulla Lund Hansen (red.), *Oldsagskommisionens tidlige år. Forudsætninger og internationale forbindelser. Nationalmuseets 200 års jubilæumssymposium 24.-25. maj 2007*, København, 257-276. Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie, bind 2007.

- Michelsen, William (1954), *Tilblivelsen af Grundtvigs historiesyn. Idehistoriske studier over Grundtvigs verdenskrøniker og deres litterære forudsætninger*, København
- (1956), *Den sælsomme forvandling i N. F. S. Grundtvigs liv. Studier over tilblivelsen af Grundtvigs historiesyn*, København.
- (1983a), “Grundtvigs kristelige gennembrud 1810-12” i Chr. Thodberg og Anders Pontoppidan Thyssen (red.), *Grundtvig og grundtvigianismen i nyt lys. Hovedtanker og udviklingslinjer fra de senere års Grundtvigforskning*, Århus, 43-50.
- (1983b), “Grundtvigs stilling i dansk åndsliv med særligt henblik på Søren Kierkegaard”, sammesteds, 289-296.
- (1983c), “Sin samtids kritiker. N. F. S. Grundtvig 1783-1872” i *Grundtvig-Studier 1983*, København, 7-28.
- Molbech, Chr. (1813), “Erklæring til den læsende Almeenhed” i *Nyeste Skilderie af Kiøbenhavn*, Nr. 59, den. 24. Julii 1813.
- (1813), *Til Hr. N.F.S. Grundtvig, Capellan i Udby i Anledning af hans Verdenskrønike og Kiøbenhavns Skilderi No. 29*, København.
- Møller, Erik (1950), *Grundtvig som Samtidshistoriker*, København.
- Møller, Jens (1811), “Om Forskjellen imellem den mosaiske og christelige Religions historiske Documentation”, i *Theologisk Bibliothek*, Første Bind, København, 82-117.
- (1813), [recension af] “Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng. Ved Nik. Fred. Sev. Grundtvig” i *Dansk Litteratur-Tidende for Aaret 1813*, No. 25, 26, 27, 28 og 29, 389-395, 405-420, 421-436, 437-450, 453-465.
- Morhof, Daniel Georg (1682), *Unterricht von der teutschen Sprache und Poesie, deren Uhrsprung, Fortsetzung und Lehrsätzen*, Kiel.
- Neiendam, Michael (1922), *Christian Bastholm. Studier over Oplysningens Teologi og Kirke*, København.
- Nørager, Troels, “Præsten og Loke. Grundtvigs apologetiske Dialog i ‘Om Christendommens Sandhed’” i *Grundtvig-Studier 2012*, København, 33-63.
- Oehlenschläger, J. W. (udg.) (1850), [Adam] *Oehlenschlägers Erindringer*, III, København.
- Paludan, Julius (1887), *Fremmed Indflydelse paa den danske Nationallitteratur i det 17. og 18. Aarhundrede. En literaturhistorisk Undersøgelse*, I. *Renaissancebevægelsen i Danmarks Litteratur, især i det 17. Aarhundrede*, København.
- Paul, Fritz (1973), *Henrik Steffens. Naturphilosophie und Universalromantik*, München.
- Preisz, Daniel (udg.) (1958): *Breve fra og til Adam Oehlenschläger 1809-1829*, IV. 1, København.
- (udg.) (1968): *Breve fra og til Adam Oehlenschläger 1809-1829*, IV. 2, København.
- Rothe, Tyge (1759), *Tanker om Kiærlighed til Fædernelandet*, København.
- (1774-83), *Christendommens Virkning paa Folkenes Tilstand i Europa*, I-V, København.
- (1779-81), *Udsigter over Menneskets Bestemmelse*, København.
- Rønning, F. (1909), *N. F. S. Grundtvig, et Bidrag til Skildring af dansk Åndsliv i det 19. Århundrede*, II, København.
- Rubow, Paul V. (1958), *Herman Bang og flere kritiske Studier*, København.

- Scharling, C. I. (1947), *Grundtvig og Romantiken. Belyst ved Grundtvigs Forhold til Schelling*, København.
- Schlegel, Friedrich (1808), *Über die Sprache und Weisheit der Indier*, uddrag i W. Rasch (Hrsg.) (1964), *Friedrich Schlegel Kritische Schriften* (1964), 587-599.
- (1811), *Über die neuere Geschichte. Vorlesungen gehalten zu Wien im Jahre 1810*, Wien.
- Schott, Christian Erdmann (2003), "F. V. Reinhard 1763-1812", *Neue Deutsche Biographie*, Band 21, Berlin, 254.
- Sedlmayr, Hans (1948/1983), *Verlust der Mitte. Die bildende Kunst des 19. und 20. Jahrhunderts als Symptom und Symbol der Zeit*, Salzburg.
- Seeba, Hinrich C. (1993), "Zum Geist- und Struktur-Begriff in der Literaturwissenschaft der zwanziger Jahre. Ein Beitrag zur Dilthey-Rezeption", i Christoph König og Eberhard Lämmert (red.), *Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte 1910 bis 1935*, Frankfurt am Main.
- Seifert, Arno (1976), *Cognitio Historica. Die Geschichte als Namengeberin der frühneuzeitlichen Empirie. Historische Forschungen* 11, Berlin.
- Sønderholm, Erik (1984-85), "Hans Grams Bording-fortale" i *Fund og forskning i Det kongelige Biblioteks samlinger*, XXVII, København, 181-262.
- Sørensen, Jørgen (1966), "Grundtvig og Brorson" i *Grundtvig-Studier* 1966, 39-67.
- [Suhm, P. F.] (1762 og 1765), *Tronhiemske Samlinger, Udgivne af Philaletho*, II, Stykke 2, 1762, og V, Stykke 4, 1765, Trondhjem.
- Suhm, P. F. (1771), *Om Odin og den Hedniske Gudelære og Gudstieneste udi Norden*, København.
- Thaning, Kaj (1963), *Menneske først – . Grundtvigs opgør med sig selv*, I-III, København.
- Toldberg, Helge (1945), "Jens Møller som æstetiker og mytolog", i *Danske Studier*, København, 49-96.
- (1946), *Grundtvig som filolog*, København.
- Tullin, C. B. (1771), "Criticus. Kritik. Kunstdommere. Kunstdom" i *Afbrudte Tanker om adskillige Materier, Samtlige Skrifter* II, København, 120-121.
- Tzschirner, Heinrich Gottlieb (1812), "Om Slægtskabet mellem Dyder og Laster" i *Theologisk Bibliothek*, udg. af Jens Møller, Andet Bind, København, 106-126.
- Vind, Ole (1999), *Grundtvigs historiefilosofi*, København.
- Wiberg, S. V. (1870), *Personalhistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie*, Bind I, Odense.
- Ørsted, H. C. (1814), *Imod den store Anklager*, København.
- Aarnes, Sigurd Aa. (1961), *Historieskrivning og livssyn hos Grundtvig. En undersøgelse av to-verdenmotivet i verdenskrønike*, Bergen-Oslo.
- (1983), "Grundtvig som historiker" i Christian Thodberg og Anders Pontoppidan Thyssen (red.), *Grundtvig og grundtvigianismen i nyt lys*, Århus, 51-69.